

Sa nuvia d'Algendar
avui és en terra, -demà serà en mar:
avui menja capons i gallines,
demà menjarà sardines
a la vora de la mar.

Tots aplaudiren: s'Hereu li oferí un cadaf de vi.
-Beveu voltros, beveu, ara que hi sou -digué sa bruixa mentre se n'anava cantant:

Sa nuvia d'Algendar
avui és en terra, -demà serà en mar:
avui menja capons i gallines,
demà menjarà sardines
a la vora de la mar.

BARRANC D'ALGENDAR

Per **Josep Capó**

Els barrancs menorquins, conformen un dels ecosistemes més diferenciats i singulars de l'illa, amb una gran diversitat ecològica. A través dels processos hidrogeològics que han modelat el marès del miocè durant milions d'anys, s'han originat més d'una vintena de barrancs situats tots ells al migjorn i disposats de nord a sud. De llevant a ponent en destaquen, els Barrancs de

Rei o Sant Esteve, Rafalet, Alcaufar, Binissafüller, Biniparratx, Binidali, de ses Penyes o Canutells, Biniadrix, Son Domingo, cala en Porter, de sa Torre Vella o Sant Llorenç, Lluçalari, des Bec, Son Boter, Binigaus, de sa Torre, Cala Fustam, Trebalúger-Albranca o Son Fideu-Sa Cova, Cala Mitjana, Algendar-Binisaid-Algendaret i Santa Anna. Aquests sistemes càrstics, amb penya-segats

interiors de roca calcària i altes parets verticals amb nombroses cavitats i coves, es troben solcats per un torrent de cabal estacional o permanent al llarg de l'any, on destaquen uns terrenys molt fèrtils al seu fons que suposen una diferenciació a nivell climàtic de la resta de l'illa per estar arrecerats del vent i, sobretot, per preservar un elevat grau d'humitat.

Barranc d'Algendar

Tot i que és un racó prou conegut pels residents de l'illa, no ens deixa mai de sorprendre i sempre deixa espais per descobrir, no només en aspectes ambientals o de paisatge, sinó també en altres elements culturals, històrics, arqueològics, patrimonials i folklòrics. En destaquen per exemple les rondalles i llegendes de sa núvia d'Algendar,

el famós pas d'en Revull, sa Cova Murada, des Càrritx, sa Font de Ses Penyes o es camí Reial com antiga via de comunicació medieval assentada sobre una possible via romana que comunicava històricament els pobles de Ciutadella i Ferreries.

El Barranc d'Algendar, suposa el límit municipal entre Ciutadella i Ferreries. El seu torrent amb un cabal perma-

Barranc d'Algendar

nent, dels pocs a l'illa on corre aigua tot l'any, neix a les estribacions dels llocs de na Marcona i Binimoti. Des d'aquí, transcorre uns 12 quilòmetres fins a la seva desembocadura a cala Galdana. Per la seva dreta rep l'afluència dels barrancs d'Algondaret (origen a Son Gornés) i Binissaid (origen a Sant Gabriel).

Es poden fer diversos itineraris, partint des de l'aparcament condicionat des Canaló, on es poden deixar vehicles, tot i que és molt recomanable realitzar alguns trams amb bicicleta de muntanya. Per accedir a l'aparcament s'ha d'agafar el camí d'Algondar, per la rotonda de Ferreries entre Me-1 (carretera general de Ciutadella a Maó) i Me-22 (de Ferreries a cala Galdana).

Així i tot, dels diferents itineraris que es poden fer, es proposa una excursió a peu que enllaça diversos trams. Per la disposició dels seus valors naturals i patrimonials, alguns indrets són molt sensibles a la pressió humana i freqüentació per la presència d'espècies protegides nidificants, endemismes fràgils o zones de descans d'espècies silvestres, pel qual es recomana no sortir dels recorreguts indicats.

Pas d'en Revull-S'Aranjassa-Font de ses Penyes-Es Torretó-Es Canaló

Des de l'aparcament, s'ha de refer el camí a peu fins l'entrada al pas d'en Revull, un itinerari d'uns 450 m que s'en-

dins a entre alzines *Quercus ilex* a la part més ombrívola i humida del barranc entre esclotxes i parets de marès on s'hi troben les comunitats de plantes rupícoles i falgueres més singulars com la falzia negra *Asplenium onopteris*, herba melsera *Phyllitis sagittata*, amb alguns endemismes singulars com la patata morenara *Cyclamen balearicum*, ugons grossos *Ononis crispa*, viola boscana *Viola stolonifera* o siptòrbia *Sibthorbia africana*.

Per saber més d'en Revull, us hauréu d'endinsar al seu pas, cercant en les llegendes i qui sap si hi trobareu les seves passes entre els penyals.

Finalitzat el pas d'en Revull, resseguint el camí del barranc cap al sud oest, arribarem a la font de ses Penyes situada davant s'Aranjassa. Als voltants

d'aquesta font, restaurada i recuperada recentment, s'hi troba una de les espècies més singulars i amb una de les històries mes curioses i fascinants de Menorca. Es tracta de *Lysimachia minoricensis*, una planta endèmica exclusiva de Menorca descrita per J.J. Rodríguez Femenías l'any 1878 amb indicacions imprecises de la seva ubicació original que sembla provenien del Barranc de Sa Vall (Alaior) on mai s'hi ha retrobat. La lisimàquia menorquina es va considerar extinta del medi l'any 1959 per causes desconegudes, tot i que per sort, es van conservar uns pocs exemplars recollits per P. Font i Quer del medi natural l'any 1926 i traslladats al Jardí Botànic de Barcelona d'on també desaparegué per l'abandonament del jardí a causa de la guerra civil. Es retrobà posteriorment en un altre indret del jardí i fins aleshores s'han provat nombrosos intents de reintroducció als indrets de l'illa amb una ecologia favorable que han resultat infructuosos. Els exemplars introduïts, sobreviuen els primers anys al medi natural amb una bona genera-

ció de llavor però amb escassa o nul·la germinació, fet que contrasta amb el seu bon desenvolupament als jardins botànics o particulars. Tot i l'anterior, sembla que a l'entorn del Barranc d'Algondar aquesta dinàmica podria haver canviat amb un dels últims intents de reintroducció en una zona on la població ha mostrat germinacions constants i amb exemplars de gran vigor que podria esdevenir en una població permanent de forma natural sense intervenció humana. El temps dirà.

Seguint el camí cap al torrent passarem per la casa rural de s'Aranjassa on s'hi troba el viver "Arbres d'Algondar" que realitza el cultiu d'arbres fruiters de varietats tradicionals de Menorca. Més endavant deixarem a la dreta Son Pruna i es Molí de Dalt. Just abans de creuar el torrent deixarem a l'esquerra un camí tancat al pas que va a Ses Voltes i es Molí de Baix. Totes aquestes finques situades al fons del barranc, es dediquen principalment a l'horta i al cultiu de fruiters a les quals no hi podrem accedir sense permís.

Es recomana per tant, resseguir el camí traçat creuant el torrent i fer la pujada pel tram empedrat de l'antic camí reial cap a Ciutadella entre penyals i alzines centenàries fins una antiga cons-

trucció en runes pròxima a la casa de colònies des Torretó, una finca del Consell Insular de Menorca on s'hi disposa un itinerari botànic per la part alta del barranc des d'on es pot observar el vessant sud del barranc.

A partir d'aquí s'haurà de tornar pel camí que hem fet, tornant a passar pel torrent i s'Aranjassa, deixant a la dreta el pas d'en Revull per continuar pel camí fins as Canaló per arribar finalment

a l'aparcament. Aquesta ruta també es pot fer a la inversa començant per es Torretó i Son Guiem, recomanant fer-la amb bicicleta pel camí vell des de Ciutadella a través d'uns 12 km. •

En aquesta plana:
 A dalt, Es Canaló.
 A baix, el Pas Revull.

 A la plana següent:
 A dalt, s'Aranjassa.
 A baix, Lysimachia minoricensis.

Miloca *Neophron percnopterus*

L'entorn del barranc d'Algendar per la seva formació geològica, la seva diversitat en ambients naturals, penyals i mosaic agroforestal de les parts altes, és un paradís per les aus rapinyaires. Durant tot el recorregut podem observar l'àguila calçada *Hieraetus pennatus*, milà reial *Milvus milvus*, falcó peregrí *Falco peregrinus* i xòric *Falco tinnunculus*. Però si hem de destacar una espècie característica d'aquest indret és sense cap dubte la miloca *Neophron percnopterus*, la menor de les quatre espècies de voltors que es poden observar a Europa.

Rapinyaire necròfag amb típic plomatge blanc que assoleix als cinc anys d'edat amb el cap d'un color groc ataronjat (els joves són foscos), s'alimenta exclusivament de carronya (animals morts, restes o placentes del bestiar), amb una població menorquina estable d'unes 51 parelles territorials (cens nacional 2018). A diferència d'altres localitats, la població menorquina (juntament amb la de les Illes Canàries) és l'única que presenta un caràcter sedentari i per tant es queda a l'illa tot l'any.

El barranc d'Algendar és un dels entorns més importants per l'espècie a l'illa, on s'hi localitzen un mínim d'11 parelles reproductores (suposa més del 20% del total), en un tram lineal de poc més de 3 quilòmetres i on també, pel seu caràcter gregari, s'hi troba un dels dormidors més importants per l'espècie, amb concentracions que poden arribar al centenar d'individus.

Gràcies al seguiment científic de la població i al marcatge d'exemplars amb anelles de color per lectura a distància així com al posicionament d'aparells de radioseguiment i GPS, el barranc d'Algendar ens ha ofert la possibilitat de descobrir nous nius amb tríos poliàndrics, dues parelles reproductores amb èxit en la mateixa línia vertical d'un mateix penyal, així com la supervivència d'un exemplar mascle reproductor que complirà els 23 anys!

